

جۇڭگو قازاقتارنىڭ تاشقى ئىشلار بۆلۈمى

انقىتاما

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

چونکہ قزاقستان کا تاجکستانی اشکمالیہ جینائی

انقضا

اسان ابهڙ ولى

باسپاغا دايىنداغاندار : گۈلناز ماران قىزى

سۇلتانقان ساعاتجان ۇلى

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

图书在版编目(CIP)数据

中国哈萨克优秀短篇小说选：哈萨克文 / 阿山、古丽娜孜、苏里坦汗 编. — 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2009. 7

ISBN 978 — 7 — 228 — 12383 — 4

I. 中… II. ①阿… ②古… ③苏… III. 短篇小说 — 作品集 — 中国 — 当代 — 哈萨克语（中国少数民族语言）
IV. I247. 7

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2009）第 068248 号

责任编辑：古丽娜孜

校 对：麦克汗

封面设计：巴哈提
夏提克

中国哈萨克优秀短篇小说选（哈萨克文）

阿山，古丽娜孜，苏里坦汗 编

新疆人民出版社出版

（乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码：830001）

新疆新华书店发行

新疆金版印务有限公司印刷

880×1230 毫米 32 开本 10 印张

2009 年 8 月第 1 版 2009 年 8 月第 1 次印刷

印数：1 — 3000

定价：25.00 元

جاۋاپتى رەداكتور: گۈلناز ماران قىزى
كوررەكتور: ماكەيقان مامىرقان قىزى
باقىت ەسكەندىر
مۇقابىلىن جوبالاعاندار: شاتتىق اقسا

انقتاما

اسان ابەۋ ۇلى
باسپىلعا دايندىلعاندار: گۈلناز ماران قىزى
سۇلتانتقان سلعاتجان ۇلى

*

شىنچياڭ خالىق باسپاسى باستىردى
(ئۇرىمچى قالاسى وڭتۇستىك ازاتتىق كوشەسى 348 - اۋلا)
شىنچياڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شىنچياڭ جىنپان باسپا ستەرى شەكتى سەرىكتىگىندە باسلىدى
فورمات 1/32 1230 × 880، 10 باسپا تاباق

2009 - جىل، تامىز، 1 - باسپاسى

2009 - جىل، تامىز، 1 - باسلىۋى

تىراجى: 3000 — 1

ISBN 978 — 7 — 228 — 12383 — 4

باعاسى: 25.00 يۋان

مازمۇنى

1.....	قاۋسلىقان قوزىبايەۋ العاشقى ادىمدا
36.....	ماعاز رازدان ۇلى كەبەنەك كىگەننىڭ تويى
50.....	راحىمەتوللا اېشە ۇلى قۇپيا قۇدالىق
87.....	بۇلاتتاي دوسجانين جۈرەك جۇلدىزى
103.....	كۈنگەي مۇقاجان ۇلى انقتاما
111.....	عاني سارجانوۋ وردەندى ازامات
135.....	ورەكەن زەينوللا سانىك
141.....	اۋىلعا كەلگەن اققاۋ باس باتىرقان قۇسبەگىن
149.....	«زۇڭتۇڭ» باسكەسى قايروللا بايانباي ۇلى
159.....	بۇرىل بۇلاق

ابدەنباي باجايەۆ

175..... تارەل مەسقى

ئاپپار ئىلال ۇلى

192..... مەلەبەت

ورازقان احمەت ۇلى

201..... كۆكتەمگى ويلار

بازار بەك باقتيار ۇلى

218..... انا جۇرەگى

احمەتوللا قالى ۇلى

238..... جەر اراسى

شايسۇلتان قىزىر ۇلى

245..... وت باسنان وربىگەن عىبىرات

وراز بەك ئابدىل ۇلى

271..... شاتقالدا

جۇماباي ئىلال ۇلى

283..... يەۋ

شايمۇرات قامزا ۇلى

295..... مەلىان كەرەگى ۇلگى

ئەشمىس قۇمار ۇلى

307..... تۇيەتاستا التىن بار

العاشقى ادەدا

كوش ءجۇرپ كەتكەننەن كەيىن اتقا مىنگەن ءماريا قايتا - قايتا
ارتىنا قاراي بەردى. ۇزىن كىرىپكىن قاققان سايىن، قارا كوزدىڭ
شاراسىنا تولا قالعان ءمولدىر تامشىلار اجىمسىز اق بەتىنەن دومالاپ
بارىپ، قوڭىر ءتۈپت سالما تۇقتايدى. ءماريانىڭ ويىن سەزگەندەي
بۇكىس جىرەن دە ءتورت ايلەن المەك - سالمەك كوتەرىپ كەرەناۋ باسىپ
كەلەدى...

تۇلا بويىن اشۋ كەرنەپ العان جاپالاق كولىكتەردى نىقسىرا ايداپ، بۇل
كەزدە تاستىنىڭ اۋزىنا بارىپ تا قالعان - دى. قاقپا تاستارعا كىمەلەپ
قالىسىپ قالعان كولىكتەردى «وي ساسىق!» دەپ ۇزىن سىرىيمەن
قلەپ قويىپ، ول دا اۋىق - اۋىق ارتىنا قارايدى. ول ۇمىتپەن مەس،
كۈدىكىپەن قارايدى. «الدە الگى پالە ارتىنان كەلىپ قالدى ما!» دەگەن
ويىن ءبىر كەزەك استىندىلى شۇبالاڭ قۇيرىق قوڭىر ات پەن الدىندا
كەتىپ بارا جاتقان ءتورت - بەس قاراڭ - قۇراڭ اۋدارىپ كەتەدى.

«جىلىندا ءبىر قارانى جىگىتتىڭ جىگىتى قوسادى. ال، ءشىپ -
جەمىنىڭ سىرتىندا جىلىنا ءۇش قارا تابۋ قايسى جىگىتتىڭ قولىنان
كەلەدى؟ ەندى مالدى المەن تابامىن. ەكى اتىمدى جازداي قويا بەرسەم،
ءوز مايىمەن ەكەۋى ەكى قارا تۇرعىزادى. ەكى اتان وگىزدى مايلاسام
قىستىق ازىق بولپ جاتىر. جازعا بىرەر سىمىردىڭ ءسۈتىن قۇدىلار
ءوزى - اق بەرەر. ونىڭ ايتقان جەرىنەن - اق شىقتىم مەس پە؟!
جاقىننىڭ اتى جاقىن، «قارىستان سۈيەم جۇق» دەگەندەي، تۇعان نىلاشم
بولماسا دا مەنىڭ نامىسىمدى ويلاپ جۇرگەننى ايتپايمىسىڭ، بالەم

اسقار، وسى دوڭگەلەك - اق ايلغىدى اسپاننان كەلتىرىپ، ابىروينغىدى
 ايرانداي توڭگەر! جاپالاقنىڭ وسى ئىرى وينىڭ جالعاسىن مىناۋ بولدى.
 تارغىل وگىزگە تەڭدەگەن الا قاپتىڭ بۇرىشىن تىرىس ەتكىزىپ تاس الپ
 كەتتى. مارجانداي قىزىل ئىيداي شۇمەكتەن قۇيغان سۇداي ساۋىلىداپ
 بارادى. قوڭىر اتتان ساسقالاقتاپ قارىپ تۇسكەن جاپالاق جىجىلا -
 سۈرىنە شىقىلىقتاپ بارىپ وگىزدىڭ باس جىبىنەن ئىرى قولىمەن ۇستاي
 الدى، ئىرى الاقانمەن الا قاپتىڭ جىرتىمەن باستى. سىرلاردىڭ ارتىندا
 قالغان تارغىل وگىز پىشىلىداپ توقتامادى. جىرتىلغان جەرىنە نە
 تىمەندارىن بىلمەي ەسى شىققان جاپالاقنىڭ كىشكەنە شۇڭگىل كوزى
 جان - جىمىنا قارانىپ، جىلت - جىلت ەتەدى. بەلىندەگى بەلبەۋىن
 الاين دەپ ەدى، وعان بوس قول جوق. انا قولىن بوساتسا ئىيداي ساۋ ەتە
 تۇسكەلى تۇر دا مىنا قولىن بوساتسا تارغىل وگىز جۇرىپ كەتكەلى تۇر.
 كۈيگەلەك جاپالاق تارغىل وگىزدى باسقا تەۋىپ تە جىبەردى ئىرى كەزەك.
 ەندى ارتىنا قاراپ موينىن اتەششە سوزىپ الپ:

— وي، يىتەن جارالغان، جۇر، ويىاي، جۇر! — دەپ وزانداي.
 — ئاي، ارلىماغان قۇ قىرسىق، قاشان قۇتىلار كۈن بولار ەكەن! —
 دەپ جانتالاسىپ وگىزدىڭ باس جىبىن ارەڭ دەگەندە شەشتى دە تابانىنا
 باسىپ، ئىرى قولىمەن بەلبەۋىن الپ قاپتى تىمەندادى. وگىزدىڭ باس
 جىبىن تۇرىپ جاتقاندا، اينالمادان شىعا كەلگەن ئارىيىغا:
 — وي، ارتىڭدا كەڭنىڭ باسى قالدى ما؟ ئىت ئىمىنىپ جۇرگەن
 جوقسىڭ، تەزىرەك جۇرسەڭ بولماي ما؟! — دەدى. جاپالاقنىڭ دورەكى
 سوزىنە كۈيىنگەن ئارىيا «مەنىڭ دە، سەنىڭ دە كەڭنىڭ باسى سوندا
 قالدى» دەپ ايتايىن دەپ وقتالسا دا كەڭ مىنەزدىلىك سىتەپ، اقلىغا
 جەڭدىرىپ:

— ە، نە بوپ قالدى؟ — دەدى بايىپپەن عانا.
 — نە بولپ قالدى، كورىپ تۇرسىڭ عوي، نە بولپ قالغانىن! —
 دەدى توڭگىلگەن ئىيدايغا كوزىن توندىرگەن جاپالاق.
 — سەنىڭ بىرسىڭ، قۇت - بەرەكەڭ تاۋدا، توڭگىلگەنى سول ورىپ

الارنىڭ كۈزدە! — دەپ سول قولىمەن تىكشەلەۋ دوعال مۇرىنى
شۇيىرىپ قويدى مەريا. باس ۋىجى تۇرىلگەن تارغىل وگىز ەڭسكە
قاراي ۋىڭىلدەي جونەلدى. تاڭەرتەڭگى كۈكتەمنىڭ بار شىتقىل سۇنغى
تەك جاپالاقنىڭ قابىلىغا ئانا جىنالىپ الپىتى. ول ۋىنسز تۇرغان
مەريالغا سول نىزارلى قابىلىمەن ئانا ۋىر قاراپ، سىرىغىن جەرگە تىرەپ
قوڭىر اتقا قونا كەتتى دە:

— تەزىرەك ۋىر، مەن جەردىڭ قاقپا تاسى جامان، قىراتادى
مەنلاردى! — دەپ كەلتە بۇيرىق بەرىپ، قوپاقتاپ جەلە جونەلدى.

بۇرىن دا وسى جولمەن تاۋغا شىغىپ ۋىرەنگەن قىزىل سىر جاس
بۇزاۋىن ەرتىپ كۈشتىڭ الدىندا كەتىپ باردى. قالىڭ جارما تاستىڭ
اراسىندىلى ات جولدان باسقا بۇرا تارتار جول تابۇ قىين. سىرلار بىردەن
شۇباپ كەلەدى. مەريا مەن جاپالاق كۈش ارتىندا. ەكەۋىندە دە ۋىن جوق.
ئىندا — ساندا جاپالاق قانا سىقىرىپ دىبىستاپ قويدى. كۈلك قالىڭ باقا
تال اراسىندىلى سۇدان وتكەندە، قىزىل بۇزاۋىن كىلىپ قالىپ، ەڭ
سۈڭىنەن ۋىن سىرىقتىڭ قاقپايمەن ۋىتى. ارتىندا قالغان بۇزاۋىنغا
قايرىلىپ تۇرغان قىزىل سىر قاسىنا بارغان الا تايىنشانى مۇيىزىمەن
تىرەپ قالدى. تايىنشا جارما تاسقا وماقا اتتى.

— ۋىلتىردى — ۋىر، ئانا قاراسان! — دەپ جاپالاق كۈلىكتەردى تەزدەتە
ايدادى. تايىنشا ورنىنان ۋىلى تۇرمادى. نىزالانپ كەلە جاتقان مەريا:

— ە، «سەكەڭدەگەن جىگىتتىڭ سەركەشىنىڭ سورى»، قالغانىن دا
وسىلاي جوعالتىپ، ۋىت دەمەسەڭ نەك كىسى سەنىڭ! — دەپ اتىن بۇرا
تارتىپ ەدى، الدىلى كۈلىكتەردەن وتە المادى. ارنىق الا تايىنشانى تۇرغىزا
المان جاپالاق:

— ۋىي، قايرىسىزدىڭ مالى، مال كۈرمەگىر، وسىنى تۇزۇرەك
بىلىپ — قاقسا قايتە ەدى؟! — دەپ وتىرا كەتتى. ەكى الدىڭغى ايلغى
بىردەي ۋىزىلگەن الا تايىنشا كۈزى جاۋدىراپ تۇرا الماي جاتىر. جاپالاقنىڭ
ۋىر جىلدا تاپقان ۋىش قاراسىنىڭ ۋىرى وسى الا تايىنشا بولاتىن. ونى
تاياندا ئانا ۋىش لاش ۋىيداي بەرىپ بىرەۋدەن ساتىپ العان.

— ارىقتان ولگەن جوق، «قوي بالاسىن كورمەگەن قۇلاپ ءجۇرىپ ولتىرەدى» دەگەندەي تاۋ — تاسقا قۇنىپ ءجۇرىپ ءولتىرىپ، ەلدەن نەسىن كورەسىڭ، باۋىزداپ تاستا وبالدى قىلماي! — دەدى ءماريا تايىنشانىڭ باسىندا قۇران وقىتىنىداي شوقشىپ وتىرعان جاپالاققا.

— ءاي، قۇداي! ەندى وسىنى دا كوپ كوردىڭ بە ملعان! — دەپ نالىدى جاپالاق.

— قۇداي يىتەرىپ جىبەرگەن عوي تايىنشاڭدى، وزىڭنەن كورا! الدىڭداي باقىتتى باسقا تەپسەڭ، قىرسىق قىرىنا الماي قويا ما؟ ءبولىپ بەرەر تاۋعا بارعاندا سلان بىرەۋ! — دەپ ءماريا قاباعىن ءبىر شىتىپ ءجۇرىپ كەتتى...

* * *

قۇديار شەكى باسىپ كەلە جاتقان قۇلا جورعانىڭ باسىن ءسال تەجەپ:

— ءيا، سولاي — سولاي، اسقاردىڭ سلان قالاي قىزىعەپ جۇرگەنن سىرتتان ەستىپ ءبىلىپ ءجۇرمىن. «بولماسىن ايەلىڭدە ەكى كوزى» دەپ اباي تەگىن ايتىلعان عوي، ءسىرا، «اتى شىققان جىگىتكە قىز امىراق» قوي بايلى. ءيا، جىبەكتى كىمنىڭ كىگىسى كەلمەيدى، سۇلۋدى كىمنىڭ سۇيگىسى كەلمەيدى، كەلىنشەگىڭدى كورمەسەم دە ەستىگەم. ەكەۋنىڭ ءبىرىن ءبىرى ماقتاپ جۇرگەنى دە وسىدان بولار. وسى جالعنا ءوزىڭ دە ءساپ سالىپ كورشى! — دەپ قۇديار شىراق ءۇن قاتتى جاپالاققا كۇيىنىشتىگىن ءبىلدەرىپ، — ال، سول ايەلىڭنەن اقىل — ويمىڭ بولسىن، قايراتىڭ بولسىن تومەن بە؟! وسىدان ويلاعاندا، ول ايەلىڭدى بوسقا ماقتاپ جۇرگەن جوق. اسقاردىڭ ءوز ەسەبى وزىندە! — دەپ وڭەشەن ءبىر سوزىپ قويدى.

قۇديار كەزدەسكەننەن بەرگى ارادەلى اڭگىمە جاپالاقى قاتتى ويلاندىرىپ كەلەدى. «راس، اسقار ايەلدەرگە ىلعي ءماريادان ۇلگى

الغدار!« دەيدى، «ايەلدەرگە ءوزىڭ ايتىپ ءتۇسىندىر، مارييا!« دەپ اۋزىنان تاستامايىدى. نەشە جىلدىن بەرى مەنەن بالا كوتەرمەي كەلىپ، وسىنىڭ قاسىنا كەلگەنەن كەيىن بالا كوتەردى. ءيا قارلەمان شىپاگەردىڭ سەبەبى بولدى ما؟ جوق، قۇداي بەرمەگەندى شىپاگەر قايدان بەرسەن. جاپالاق دەسە جاپالاق ەكەم - اۋ، جالپىلداپ ۇشا بەرىپىن عوي، سىرتتەلى ادام كورگىش بولادى. مىناۋ ابدەن ەستىپ، ءيىلىپ ءجۇر ەكەن.»

جاپالاقنىڭ قاتتى ويلانىپ كەلە جاتقاننى قۇديار سەزە قويدى.

— بولەن مەسىنىڭ عوي، جاپالاق، سىرتتان بارلىق حال - جايىڭدى سۇراپ جۇرەم. انا اسقار قوي بلەپ مەنىڭ قولىمدا دا تۇردى. ادامنىڭ الا يىلى، ايەلگە كەلگەندە ونىڭ ايلاسى ءتىپتى كوپ. «ادام تىلىنە اسپدانلى بۇلت اينالادى» دەيدى قازاق، بەكەر ەمەس سول. ءتىلى ماي، جۇرەگى تەكەن نەمە ونىڭ. پىسىق، ءتاۋىر بولار دەپ باسىندا كوپ دەمەدىم. كەيىن الگىندەي ارەكەتتەرى اۋىل ماڭىن شۇلاتا بەرگەن سول شىعارىپ جىبەردىم. قازىر ول سەندەرگە باستىق، سەندەر ونىڭ قول استىندەلى ادام، قايدا جۇمىساسا بارا بەرەسىڭدەر. مىنە سەن «شىققالى ءۇش كۈن بولدى» دەيسىڭ، باسقانى جىبەرمەي سەنى جىبەرگەندەگى ماقساتى نە ەكەننى قايدان بىلەسىڭ؟ قانشا سەنىمدى دەگەنەن، ايەل دەگەن حالىق كورسە قىزار كەلەدى. اسقار دەگەندەر قازىر ۇلىجىعان جاس جىگىت، ونىڭ ۇستىنە ءوزى دە ايەلدەرگە سىتىق كورسەتەن رەتتى نەمە عوي، ايەلدىڭ قانداي بولسا دا وعان قىزىعادى. «استىڭداي اتىڭا، قوينىڭداي قاتىنىڭا سەنبە!» دەيدى بۇرىنقى جاقىسلار، — دەپ ءبىر شىرت تۇكىرىپ الدى دا «ەمم قوندى ما» دەگەندەي جاپالاققا تەسىلە ءبىر قاراپ قويدى. قوڭىر انتىڭ توپ - توپ ەتىپ جەلگەن جەلىسىنە باسى يزەكتەگەن جاپالاق شىتەي دە، سىرتتاي دا ماقۇلداپ كەلە جاتقان سىياقتى.

— جارىقتىق، بۇرىنقىلاردىڭ ءسوزىنىڭ ءبارى راس قوي! — دەدى بلعانادان بەرگى قۇدياردىڭ سوزىنە ايرانداي ۇيىپ، كۇندىگى كوڭىلىنەن اسىپ كەلە جاتقان جاپالاق. بۇلار العاش كەزدەسىپ امانداسقاننان كەيىن، «ءيا، مالدان نىڭ بار؟» دەگەن قۇديارعا جاپالاق: «قۇدايعا شۇكىر، ۇلىلى -

كيشىلى التى - جەتى قارا بار، تورتەۋى كۇش كولىك» دەپ ماقتانا شۇكىرلىكپەن ايتقان بولاتتىن. ەندى سونى ەسنە العان قۇديار:
— مەنا كووپەراتىۋ الدىمەن سول كۇش كولىكتى الاتىن سياقتى عوي، — دەپ ءبىر توقتادى. ەندى كووپەراتىيادان مال جالعنان جىرەنۋگە قالاي ەكەن دەگەن ويمەن:

— ءيا، كىرىم كىرگىزەتىن سول ادام كۇشى مەن كولىك كۇشى عوي. كووپەراتىيەلە كىرگەن ادام ءوزى دە الدىمەن سونى قوسادى ەمەس پە، — دەدى بۇل جالعنان كۇدىگى جوق جاپالاق.

— شىركىن، مەنا سەندەر سياقتى ادامدار سول ءتورت قارانىڭ مايىمەن - اق جىلىنا ءتورت قارا تابادى عوي. ال، كووپەراتىيەلە كىرسەڭدەر ول قايدا سەندەرگە. ءوز مالىڭدى وندا وزىمدىكى دەي المايدى ەكەنسىڭ. ءبىراق، كىرىم دەسە زورلاپ تا ەنگىزەيتىن سياقتى.

— ءاي، نەلەشى - اي، انا كەلىنىڭىز بەن اسقاردىڭ جابى دەمەسەڭىز بۇل قاشتىن نارسە ەمەس. العاشىندا گرۇپپا بولۇدان دا قورقىپ ەدىك، سوعان كىرگەننەن كەيىن اش - جالاڭاشتىقتان انىق سوندا قۇتىلىپ، مەنا ايتىپ وترعان قاراڭ - قۇراڭدى سونىڭ ارقاسىندا تاۋىپ وترىمىز عوي.

— اتتەڭ، مومىندىق - اي! — دەپ قۇديار سىقىلىقتاپ ءبىر كۇلىپ الدى، — جەزدەمىز مارقۇم مومىن ادام ەدى، اۋماي - اق تارتقان ەكەنسىڭ. گرۇپپا دەگەن وسىنىڭ الدىندىلى شىرعاسى ەمەس پە؟ سەن گرۇپپادا ءبىر ات، ءبىر وگىز، تەلى بىردەڭكەلەردى ساتىپ الدىم دەپ وترىسىڭ، ال، سەن كووپەراتىيە بولعاندا، مەنىڭگە لاق ساتىپ الشى. ءاي، جازعان - اي! — دەپ وترىك كۇلگەنى جاپالاققا «تۇك سەزبەيتىن نەمە ەكەنسىڭ» دەپ تۇرعانداي ءتۇيىلدى.

— ال، سوندا بەرەر اقىلىڭىز نە؟ — دەگەن جاپاقتىڭ ءسوزى قۇدياردىڭ بۇرىننان ويلاپ جۇرگەن مەنا ءبىر ماقساتىنا ءدوپ كەلدى.

قازاقتىڭ كووپەراتىيە بولۇنسا شتەي نارازى بولىپ جۇرگەن قۇديارعا اسىرەسە، اسقار باستالغان تۈپتىڭ كووپەراتىيە بولعالى وترعانى

شىنە وت جاققانداي بولدى. ەكىنشى ەبىر جاعى، قۇدياردىڭ كۇز بەن كوكتەمدە تەگىن جەيتىن مىنا دوڭگەلەك ەشىدىڭ قىلعى ەگىنگە اينالعالى وتىر. ونىڭ جاپالاققا جابىسىپ، ونى قىرعى قىپ اسقارعا سالعالى وتىرغانى دا وسى. اسقاردىڭ سوناۋ ەبىر جىلعى ۇستىنەن بەرگەن پىكىرلەرى ەلى دە كوز الدىنان كەتەر ەمەس.

— بارا - بارا وسى كووپەراتسىيەلە ەبارىمىز دە كىرەرمىز، اقىرى قالاي بولادى، بايقاپ كورەلىك. ەڭ الدىمەن انا اسقاردان برگەڭدى ەبولىپ ال. ەتىپتى، سول ايەل ەۋشىن ەوز جانىڭا قاس بولۋى دا مۇمكىن. سول پالەدەن ەبىر ەبولىنىپ الشى. ەگەر ەتىلىڭدى الاتىندار بولسا، ولارعا ازىرشە كووپەراتسىيەلە كىرمەي تۇرا تۇرۋدىڭ پايدالى ەكەنىن ايت، مۇنى مەنىڭ ەسوزىم ەمەس، ەوز ەسوزىڭ ەتىپ ايت. قانداي، اسقارمەن جاقسى بولماي جۇرگەندەرى بار ما ەدى؟ بار بولسا سولارعا ايت!

— ەاي، نەلەشى - اي، بىزدە ەوزىڭىز سىياقتى جاقسى - جاماندى بىلەتىن ادام بار ما، ەبارىمىز دە بىلعي سوقىر مەسپىز بە! بارلىعى سول اسقاردى ەپىر كورەدى.

— ەجا، ەوزىڭ وسىعان كىرمەيم دەگەن ەسوزىڭ بار ما ەدى؟
— جوق، وسىنى قالاي ەتەمىز دەپ الگى كەلىنسىمەلىڭىزعا ايتسام «ولسەك تە وسىلاردان ايرىلمايىق، نە زىيان كوردىك بۇلاردان» دەپ ۇنار مەس، — دەگەن جاپالاقىڭ سوزىنە قارقىلداي كۇلدى قۇديار قاسقا ەتىسى ۇڭىرەيىپ.

— ە، سەن زىيان شەككەنمەن، پايدانى كەلىن تابادى، — دەدى سالدەن كەيىن، جۋان كوزىن ەبىر توڭكەرىپ، تۇلكى مۇرتىن شىراتا جىمىپ قويدى. — كەلىننىڭ كەتكىسى كەلمەيتىنى ۇزداي جاس جىگىتتەن ايرىلغىسى كەلمەيدى عوي، — دەگەن قۇدياردىڭ ەسوزى جاپالاقىڭ جانىنا قاتتى باتتى. شۇڭىرەيگەن سارعىش كوزى جاساۋراپ، قىزىل سارى بەتنە شاقپا ەشوپىڭ تىكەننىندەي سارى تۇكتەر ەۋرىپىپ شىعا كەلدى. استىنداى قارا كەردى قامشىمەن تارتىپ تا جىبەردى اشۋمەن.

— مەن، قۇداي بىلەدى، ەبولدىم برگەمدى. قوسىلمايم

كووپىراتىۋكە، ۋىسەدان بارىسىمەن - اق كۈشەم، - دەپ بۇلىقىندى.
تاستالغان شۈمى تۇتالغانىنا شىتەي قۇتالغان قۇدىيار تىزگىنىن تەجەپ تۇرا
قالدى.

— ۋىنداي بولسا مەنى كوردىم دەگەن سۈز ۋىزىڭنان شىقىپاسىن.
مۇنى ازىمىرپ جۇرگەن قۇدىيار دەپ انا اسقار پالە ساپ ەتە تۈسەدى، -
دەدى. دۈڭگەلەكشى مەن تاستىنىڭ ايسىرىمىنا كەلگەندە: «مىنا قۇرجىرا
بويىنا بارىپ، مۇمكىن بولسا كەشتە سەنىڭ ۋىيىڭ ۋىرالىرىمىن...» دەگەن
قۇدىياردىڭ سۈزىمەن، كەۋى دە ماۋۇلداسىپ ات ۋىستىنەن باستارىن بىر - بىر
يىزەپ الدى، - ال، قوش بول! - دەپ اتىن سولغا بۇردى قۇدىيار.

كۈن باتۇغا تايپ قالغاندا، قۇدىياردان بولىنگەننەن كەيىن، جاپالاق تا
بۇلكەكتەتە جونەلدى. ۋىنىڭ بارلىق ۋىيى اسقارغا ۋىستى. «بولماسىن
ايەلىڭدە كەي كۈزى، ئاي، ادام - ادام، سىلەن سەنۇگە بولمايدى كەن - ۋا!
الگى قانداي قىرلى ادام، بۇرىننان ات ۋىستىندە جۇرگەن كىسى، قۇلىق -
سۈمىدىقتىڭ بارىن بىلەدى عوي. اتتەڭ ماريا، مۇيىزىڭ نىشىدە كەن -
ۋا. ۋىسىنىڭ بىلىمىنا جولىققان ايەل دەپ جۇرت شۇلاپ ەدى، - بۇيىتىپ
جۇرسە قاي جەرىندە باق تۇرسىن. اسقاردان مەنىڭ نەم تۈمەن؟ ۋىنداعى
جىسمىمانىڭ جەلىگى، مەندەگى قىرىقتىڭ قىلاۋى عوي. قاپ، كەڭنىڭ!..
اسقار جەر قاپتىرارىمىن!..»

ۋىسى شىرما - شاتۋ ۋىمەن بولغان جاپالاق ۋىلىغا قالاي جەتكەننەن دە
سەزىبەي قالدى. الدى - الدىنا جايىلىپ كەتكەن قارا شاپانىنىڭ ەتەگىن
ەندى جىنادى. «ۋىش كۈننەن بەرى نە بولدى كەن» دەگەن كۈدىك تە ساپ
ەتە قالدى.

جاپالاق ۋى جانىنا كەلىپ اتتان تۈسكەندە، ۋىدەن اسقار مەن ماريا
قاتار شىقتى. جاپالاقنىڭ بارلىق كۈدىگى تۈگەلمەن راسقا شىقتى. سالام
بەرىپ اتىن ۋىستالغان اسقارغا شەگىر كۈزىن قويان كۈرگەن قارشىعاداي
بىر قاداپ قالدى. بىردەن ئىسۋىدىڭ جولىن تابا الماي، سىرت اينالىپ،
قارا كەردىڭ تىرسىلداپ تۇرغان ايسىلەن بۈساتتى دا الا قورجىنىن الپ
ۋىگە كىرىپ كەتتى.

كۈن باتاردا عانا ايرىلغان قۇديار جاپالاقپەن شىت جاڭا بولسپ
امانداسا وتىرىپ، الاۋلاپ جانغان وت جارىعمەن *ۇي شىنە اينالا كوز
جىبەرىپ تە ۇلگىردى. قارا لاشىقتىڭ سىرتقى پورىمى بولماسا، شىكى
بۇيىمدارى قالا پورىمىن كورسەتىپ تۇر.

— قالاعا جىيىنغا كەتىپ باراسىز با؟ — دەدى جاپالاق كۈنى بويى
بىرگە كەلسە دە وسى *جايتىن سۇرامالغانى ەسىنە *تۇسىپ.

— جوق، *تايىرى، جىيىندى مەن نەمىلام، قالادان *بىراز شاي -
شالاڭ الۋعا كەتىپ بارام، — دەپ قۇديار كوزىن ۇلكەن جەز شاۋگىمدى
*سۇرتىپ وتىرعان *مارىلعا اۋداردى.

— ۇن مەن شاي كووپەراتىۋىڭىزدە بار ەمەس پە؟ — دەدى شىنتاقتاپ
جاتقان جاپالاق باسىن جۇلىپ الپ.

— بار عوي، *بىراق، بىزگە بارغان نارسە جاماۋسىز بارمايدى، از
دەگەندە ەلۋ تىيىن جاماپ جۈرەدى. وكىمەت قازاققا سولاي ساتىڭدار دەمەي
مە، بولماسا، سونىڭ كادرلارى سولاي سىتىپ وتىر ما، ۇقپادىق!
قۇدياردىڭ مىنا *سوزى جاپالاقنىڭ شىنە سىماي كەتتى.

— اپىراۋ، *باربىر، *تىپتى، مىنانىڭ شىعنى ودان دا مول. *بىر
ادامنىڭ تەرى، ات مايى دەگەن ودان نەشە ەسە اسىپ جاتىر ەمەس پە! —
وسى *سوزىم ورنىدى — اق بولدى — اۋ دەگەندەي، بىيىك قاباقتىڭ
استىنداعى شۇڭگىل كوزىن قۇدياردىڭ ۇلكەن الا كوزىنە تۇسىرە قويدى.
— *يا، ول سەندەردىڭ ەسەپتەرىڭ عوي. ال، *بىزدىڭ قازاق سونى
ەسەپتەپ جۈرە مە، ونسىز دا اۋىل اراسىنا *مىنىپ، *تىپتى، بەلدەۋىندە
بوس بايلاۋلى تۇراتىن *بىر تابى ەمەس پە! — دەدى قۇديار.

مىنا شىندىقتى شىتەي *بىلىپ وتىرسا دا بلعانادان بەرى بۇلاردىڭ
سوزىنە ارالاسپاسا دا، قۇدياردىڭ «بىزگە جاماۋىمەن كەلەدى» دەگەن
*سوزىن قۇلاعى شالىپ قالغان *ماريا:

— ولار قازىر وزدەرى كىرەمەن الپ شىعادى مەس پە، قالادان ارتىعى سول عوي، — دەپ ءبىر اۋىز ءسوزدى سپايلىقپەن ايتتى دا ءتور الدىنداعى شىلعىن عانا دوڭگەلەك ۇستەلگە مول نان تۇرالعان اس جاۋلىقتى جايىپ شايىن قويدى. قۇدىاردىڭ شايدان بۇرىن «ءىسىمىلا!» دەپ اۋىزىنا سالىپ جىبەرگەن كەسەكتەۋ ءبىر پارشا نانى سۋالىڭقى ەكى ۇرتىنا كەزەك جۇڭىرىپ بۇلتىلدايدى.

— مىنا ءشىدى ءتۇرتىپ جاتقاندار كىم، ودان نە الماقشى؟ — دەپ قاسقا ءتىسىنىڭ ورنىن ۇڭىرەيتە ءبىر كۇلىپ قويدى قۇدىار. اۋىزى شىندىن بوساي قالعان ءبىر كەزدە:

— ونى جىرتىپ جاتقان ءبىز، سودان نەمەنە الاتىنىمىزعا مەنىڭ دە كوزىم جەتپەيدى؟ — دەگەن جاپالاقىڭ سوزىنە شىتەي قۋاندى ول.

— بۇعان مۇنان بۇرىن دا تالاي ادام اۋرە بولعان، اللا بىلەدى، كۇزدە ءبىداي مەس، ءشي ورىپ الاسىڭدار، — دەپ شىنىسىن بەتىنە توسەپ كوزىنىڭ استىمەن ءمارىلعا ءبىر قاراپ قويدى قۇدىار. ونىڭ كارى كوزى ەڭ الدىمەن ءماريانىڭ كۇمسى جۇزىككە ورناتقان قارا مەرۋەتتەي كوزىنە ءتۇستى. كىرىپكىن قايتا قاققاندا قوڭىر سالىمەن قورشىۋلى تۇرعان جۇپ — جۇمىر اق تاماقتان سىرعىپ بارىپ، توپ — توق ومىراۋىنا توقتاي قالدى. دەمىن شىنە تارتا ءبىر كۇرسىنىپ: «مىنا جامان جاپالاقىڭ بىلى نەتكەن زور، مۇنىڭ قولىنا قالاي ءتۇستى ەكەن ەسىل نەمە، مىنادان ساۋ بولسا اسقار دا پەرىشتە بولار، مىنانىڭ دا قورعاشتاپ جۇرگەنى سول عوي» دەپ ويلادى شىنەن. ارادا ءبىر شىنى شايىن ۇسىنىپ تالدى. وسى كەزدە سارى شاۋگىمنىڭ دە قاقپىلى كوتەرىلىپ، بىدىس — اياقتارىن جىنلعان ءماريا تسقا شىعپ كەتتى.

قۇدىاردىڭ كارى كوزى ورتا بويلى، تولىقتاۋ كەلگەن ءماريانىڭ دەنەسىن سىرت جىلعىنان دا ۇزاتىپ سالدى. «ءيا، ودان ملعان بۇلت جۇپ» دەگەن ويمەن ءوزىنىڭ اۋەلگى ماقساتىنا كوشۋدى ءجون كوردى. جاپالاققا تايى قابىرعالي جاتىپ، جاپالاقىڭ ۇيىنە قايتا ورالعانداعى ويىنا اۋىسىپ:

— ئيا، مېنا جانزۇ ئاينىندارىڭمەن بەرەكەلەرنىڭ قالاي؟ — دەدى.

— ولارغا ايتار جوق. وسى وتىرعان جانزۇ كەدەيلەرى مەن قازاق كەدەيلەرى ەجەلدەن — اق تانىس — ءبىلىس. الگى پومەششىكتەردىڭ مالشىلارى مەن جالشىلارى عوي. ءتىپتى، ارامىز وتە جاقسى. مەنى وسىلاردان ايسىرعالى وتىرعان انا اسقاردىڭ تىزەسى عوي، — دەپ ءبىر كۇرسىنىپ قويدى جاپالاق. مېنا ءسوزدى جاقىتىلمىغان قۇدىيار:

— ە، سولاي، انا اسقار عوي ولاردىڭ ۇشىرىپ وتىرعان قىرعىي! وزدەرى بوي كورسەتەيدى، انا سىياقتى اقماق، قارا جۇرەكتەردى سەن سىياقتى مومىندارغا قايراپ سالىپ، قاراپ وتىرادى مەس پە! وسى قازاق بالاسىنا سىتەگەن جاماندىعىم جوق ەدى. اسقاردىڭ كەسەلىنەن تارىيەگە دە باردىم مەس پە! — دەدى.

— ئيا — ئيا، بىلەمىز، وندا ءسىزدى الگى باندىلارمەن بىلەسىپ قاشقاندىڭ ۇشىن اپاردى عوي. ءسىزدى قايتارىپ كەلگەن ارمانى دا وسى باستاپ بارغان.

جاپالاقنىڭ مېنا ءسوزىن بۇرمالاعىسى كەلگەن قۇدىيار:

— ونى قويىشى، ول ءبىر جىلداي دا بولدى عوي. ءبىراق، تىم راقسىمىز جىگىت. جاقسى بولسا سەنىڭ كوزىڭگە ءشوپ سالا ما؟ وي، داريىعا. اي! نامىسىن جىبەرمەيتىن جىگىت قايدا؟! — دەپ جاپالاقى ونان ارى ۇشىقتىرا تۇسكىسى كەلدى، — مەن سىلەن ەكى ءتۇرلى نارسە ۇستىندە اشىنام. ءبىرى، مېنا اسقاردىڭ سەنى اياق استى ەتىپ وتىرۋى؛ ەكىنشىسى، اكەڭ مارقۇم ءبىر ءدىندار ادام ەدى، سەنىڭ مېنا جانزۇلارمەن ىدىس — ايلەڭنىڭ ارالاسىپ وتىرۋى قاتتى قىناپ وتىر مەنى. وسىندا تۇسىرىم تۇسىرىم دە سول ىدىس — اياق جىلەن ويلاپ از سەسكەنىپ قالدىم، سەندەردىڭ كوڭىلدەرىڭ ۇشىن لاجسىز شايدى ءشتىم، — دەپ ايتارىن ايتسا دا قۇدىيار ويلىنىپ قالدى. «مېنا اشىق اۋىز ەرتەڭ بىرەۋگە ايتا سالىپ، بەرەكەمىزدى بۇزدى دەپ جۇرمەسىن» دەپ ىشتەي ساسقالاقتاپ قالدى دا، — انىشەين سەنى ءوزىمىسىنپ ايتىپ وتىرمىن — اۋ، مۇنى سىرت بىرەۋلەر ەستىسە نەداۋىر وسەك بولادى. بۇل ءسوزىم تەك شىڭدە بولسىن! — دەپ ءبىر توقتادى.